
**ПРАВОВА БЕЗПЕКА – КРИТЕРІЙ ГОТОВНОСТІ УКРАЇНИ
ДО ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**

Корж І. Ф.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-480-1-14>

ВСТУП

У сучасній військово-політичній ситуації, що склалася у світі, найбільш ефективним і надійним способом успішного функціонування та подальшого розвитку країни є наявність у країни зброї стримування (ядерної зброї), або її входження до надійного і сильного військово-політичного союзу, як то НАТО, за допомоги якого здійснюється колективне забезпечення безпеки його учасників. Україна, погодившись на пропозицію та вимогу групи ядерних держав, відмовилась від статусу ядерної держави, підписала Memorandum on Security Assurances in connection with Ukraine's accession to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons) – міжнародна угода, укладена 5 грудня 1994 року між Україною, Росією, Великою Британією та США про гарантії Україні у зв'язку з набуттям нею неядерного статусу. Пізніше до зазначеної угоди приєдналися Франція і Китай. Однак, Український народ і керівництво держави розуміло, що дієвою гарантією безпеки України буде все-таки її входження до такого сильного військово-політичного союзу, яким є НАТО, що підтвердилося після ряду порушень угоди з боку Російської Федерації. З огляду на зазначене, відносини між Україною й Організацією Північноатлантичного договору (НАТО) почалися розвиватися ще з 1992 року, а у 2008 році Україна подала заявку на отримання Плану дій щодо членства в НАТО (ПДЧ).

Суттєвим кроком щодо наближення України до вступу в НАТО було внесення змін до Конституції України у 2019 році, тобто формалізація правових норм щодо стратегічного курсу України на членство в Європейському Союзі та НАТО (вони були закріплені в преамбулі Основного Закону, трьох статтях та перехідних положеннях).

У свою чергу, Угода про асоціацію між Україною та ЄС, включно з поглибленою та всеохопною зоною вільної торгівлі (ПВЗВТ), яка набула чинності з 2017 року, а також рішення ЄС у червні 2022 року

про надання Україні статусу кандидата, стали ключовими моментами на шляху України до подальшої інтеграції в ЄС. Україна та її громадяни продемонстрували свою відданість демократичним цінностям, економічному розвитку та зміцненню зв'язків із ЄС. В Україні, незважаючи на війну з Росією, це створило потужну динаміку реформ – при сильній підтримці Українського народу.

Завдання, що постали перед Україною, потребують належного наукового аналізу стану правового життя, як ключового показника рівня демократизації життя та здійснюваних реформ в Україні. Крім того, нагальним є напрацювання відповідних висновків та причин існуючих недоліків їх здійснення і, як результат, визначення стану готовності України щодо вступу до згаданих поважних організацій.

1. Правове життя як права дійсність – складова правової безпеки

Значимо, що основоположником терміна «правова безпека» є німецький вчений 20-го століття Густав Радбрух, який визначив згаданий термін як одну з цінностей закону. Тобто, закон визначався як «реальність, сенс якої полягає у підпорядкуванні справедливості». З цього визначення випливає, що закон є явищем культури, і що цінність, якої він прагне досягти, – це справедливість¹. Філософський підхід Густава Радбруха до визначення терміна «правова безпека» полягає у домінуванні у суспільному житті позитивного права, тобто справедливості, як соціальної, культурної цінності, яке знаходить своє відображення у «правовому», справедливому законі, який є корисним для суспільства загалом, а не для окремих його корпоративних членів.

Питанню наукової розвідки терміна «правова безпека» приділяли увагу науковці Я. Потшеш (Польща), Ч. Б. Івайлова (Болгарія), А. Шабуров (Росія), а також українські дослідники П. Добродумов, А. Лобода, П. Безубов, П. Богуцький, І. Корж. Так І. Корж зазначає, що під концепцією правової безпеки потрібно розуміти систему поглядів на таке правове явище, як «правова безпека», тобто, це розуміння «правової безпеки» за змістом і критеріями, об'єктами і суб'єктами, а також напрямками.

Зазначена концепція розглядається автором через призму складових принципу правової державності: вищість конституції; наявність конституційної юстиції; забезпечення свободи та рівності у правах, розподіл влади, законність; зв'язаність державної влади правом; пріоритет закону в системі нормативних актів; обмеження дискреційних повноважень; принцип юридичної визначеності; заборону зворотної дії закону; публічність дій держави; наявність добросовісної адміністративної

¹ Корж І. Ф. Правова безпека як критерій стану правового життя : монографія. Київ : Видавництво Політія, 2024. С. 122.

процедури; загальний обов'язок щодо забезпечення судового захисту права; судовий захист від актів та дій публічної влади, що порушують права людини; відповідальність держави за збитки, що виникли внаслідок дій органів державної влади; принцип пропорційності, заборону бути суддею у власній справі; незалежність, безсторонність (неупередженість) і об'єктивність правосуддя тощо.

В основу концепції правової безпеки закладено поняття (розуміння) про правове врегулювання усіх сфер життя та суспільних відносин у ньому, а також дотримання усіма суб'єктами права запровадженого правового порядку – з одного боку; з другого – поняття (розуміння) щодо умов, джерел, шляхів, механізмів негативного впливу (спотворення правових норм, конфлікт норм, утворення правових прогалів, неналежна процедура виконання, ігнорування дії норм, підміна понять, корупція тощо) на правову систему. Тому сутність правової безпеки зводиться, поряд з дотримання системи запроваджених правових норм, до правового захисту (правового забезпечення) життєво важливих інтересів об'єктів правової безпеки, від згаданих негативних впливів, їх недопущення, парирування, або іншими словами мінімізації правових факторів ризиків, викликів, небезпек і загроз.

Феномен «правова безпека» тісно пов'язаний з таким терміном, як «правове життя», зміст якого наповнює «правову безпеку» різноманітними правовими відтінками. Вони переплітаються між собою, доповнюючи один одного і створюючи відповідну взаємозалежність.

Зазначимо, що термін «правове життя» досить часто вживалося як в минулому, так і вживається в сучасному науковому житті, зокрема в науковій літературі. В юридичній науці висловлювалися різні точки зору, щодо змісту та визначення згаданого терміна. Однак, наукові розвідки зазначають, що правове життя суспільства є об'єктом дослідження усієї теорії права.

Під *«правовим життям суспільства»* в науковій літературі розуміють форму соціального життя, яка виражається переважно в правових актах та правовідносинах, що характеризує специфіку і рівень правового розвитку цього суспільства, відношення суб'єктів до права та ступінь о правову дійсність, що називається всім наявним юридичним буттям. Воно дозволяє об'ємно споглядати та аналізувати правову дійсність як позитивного, так і негативного характеру².

Як зазначає А. С. Романова, правове життя – єдина категорія, яка охоплює сферу буття права зі всіма його позитивними і негативними проявами; це не система, а саме сукупність всіх форм юридичного

² Мокін І. С. Правове життя в Україні доби визвольних змагань 1917–1921 рр. URL: <https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc5/11.pdf> (дата звернення : 01.07.2024).

буття, що включає також негативні процеси, випадкові чинники, дозволяє охопити всі аспекти і прояви права, його структуру і динаміку. Правове життя виступає одним із різновидів життя суспільного, яке є найширшим поняттям з усіх, якими характеризують певні відносини. Іншими словами, правове життя є специфічною абстракцією соціальних відносин, але, як відомо, усі сфери життєдіяльності суспільства тісно інтегровані між собою. Правове життя характеризує специфіку і рівень правового розвитку певної країни. Від рівня розвиненості правового життя залежить правова активність, тобто чим більше вона відповідає формально визначеним, вираженим в нормативно-правових актах правилам поведінки, чим більше правові акти досконаліші і відповідають умовам, в яких вони приймаються і існують, чим вище правова дисципліна і правосвідомість суб'єктів права, тим, відповідно, і вищий рівень правового розвитку суспільства на певній території³.

Правове життя – це сукупність різноманітних видів і форм діяльності і поведінки людей, їхніх колективів у сфері дії права, які направлені на забезпечення умов і засобів існування, реалізації приватних і публічних, індивідуальних і групових інтересів, затвердження відповідних їм цінностей. Правове життя характеризує у своїй єдності предметні форми буття людини і суспільства, їх відношення до права, використання правових засобів для здійснення індивідуумами та їхніми об'єднаннями своїх інтересів і потреб. Правове життя обумовлене феноменом чинного права і являє собою світ упорядкованих (передбачених) нормами права реалій (дій, вчинків, відносин). Правове життя як явище «багатше», більш насичене за право⁴.

О. В. Куціпак зазначає, що «правове життя» співвідноситься з такою категорією, як «правова активність», що є різновидом соціальної активності. «Правова активність, нею розглядається з такими поняттями, як «правова культура», «правова поведінка», «правова свідомість». Тобто, «правова активність» – це позитивна, ініціативна, корисна для суспільства і схвалювана державою діяльність людини у правовій сфері, що виступає вищою формою правомірної поведінки. Соціально-правова активність найбільш чітко виявляється у такій формі реалізації права, як застосування, що є особливою формою реалізації права, що передбачає владне втручання компетентних суб'єктів у процес реалізації права⁵.

³ Романова А. С. Правове життя як форма буття права. URL: http://www.jes.nuoua.od.ua/archive/2_2020/26.pdf (дата звернення : 01.07.2024).

⁴ Корж І. Ф. Правова безпека як критерій стану правового життя. Там же. С. 12.

⁵ Куціпак О. В. Правове життя та правова активність : співвідношення понять. *Держава і право*. 2010. Вип. 47. С. 734–738.

Поряд з позитивною активністю науковці допускають існування негативної активності, під якою можна розуміти «свідому діяльність суб'єктів, форму юридичного буття та діяльності індивідів і груп, котрі порушують встановлені державою загальнообов'язкові правила поведінки»⁶. При цьому рівень негативної правової активності є показником якісного стану правового життя та показником ефективної правової політики. Одним із видів прояву негативної правової активності є наявність таких соціальних явищ, як корупція та хабарництво, що є характерним явищем для України.

Ще одним проявом негативної правової активності є правопорушення, що має антиправову природу, входить до механізму правового регулювання лише як юридичний факт і характеризується як анти-суспільна дія, що завдає шкоди не тільки суспільству і суспільним відносинам, а й особі. Воно являє собою порушення заборони, зазначеної в правовому акті, або невиконання обов'язку, що випливає з нормативно-правового акту чи укладеного на його основі трудового чи іншого договору.

Таким чином, поняття «правове життя» дозволяє об'ємно зрозуміти правову дійсність з точки зору позитивного і негативного змісту, що створює певний вид цілісності дійсності. Саме з негативним змістом право і призване боротися, і саме цей зміст вимагає до себе особливої уваги. Водночас, дані проблеми ще не стали об'єктом комплексного загальнотеоретичного аналізу з боку українських учених-юристів.

Правове життя може розглядатися як на рівні суспільства, так і на окремих його складових, включаючи особу. Зазначимо, що термін «правове життя» в науковій літературі⁷ є загальнотеоретичним за своєю сутністю, який узагальнює різні галузеві види правового життя. Водночас, «правове життя» є самостійною юридичною категорією, яка відрізняється від інших категорій, як: «правова форма», «правова система», «правове середовище», «правова дійсність», «правова культура», «правова політика», «правова реальність», «життя права» тощо. Це – широка категорія, що включає в себе і право, і його реалізацію, і його тіньову складову, тобто, негативну його складову.

Важливою категорією, пов'язаною з терміном «правове життя» є «правова система». Проблематиці правової системи присвячені праці як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, серед яких можна виділити роботи Ж.-Л. Бержеля, Р. Давида, В. Журавського, О. Зайчука,

⁶ Затонский В. А. Правовая активность как способ правовой жизни объекта правовой политики: позитив и негатив. *Правовая политика и правовая жизнь*. 2005. № 2. С.30–36.

⁷ Корж І. Ф. Правова безпека як критерій стану правового життя. Там же. С. 15–16.

М. Козюбри, Г. Кьотца, Д. Лук'янова, Л. Луць, М. Марченка, Н. Оніщенко, О. Петришина, П. Рабіновича, А. Саїдова, Ю. Тихомирова, О. Скакун, М. Хаустової, Ю. Шемшученка, К. Цвайгерта та ін.

Правова система охоплює усі правові явища, що існують у межах певного суспільства, цілісно характеризує їх внутрішні та зовнішні зв'язки. Завдяки використанню категорії «правова система» стає можливим комплексний аналіз усієї правової сфери суспільства⁸.

Вітчизняні дослідники під «правовою системою» (англ. legal system) розуміють сформовану під впливом об'єктивних закономірностей розвитку певного суспільства сукупність усіх його правових явищ, які перебувають у сталих зв'язках між собою та з іншими соціальними явищами, що забезпечує її цілісність, розвиток та правонаступність⁹; «це сформована під впливом об'єктивних закономірностей розвитку певної соціальної спільноти сукупність усіх її правових явищ, які перебувають у стійких зв'язках між собою та з іншими соціальними системами. Поняття «правова система» належить до найзагальніших понять юридичної науки, яке відбиває складне, багатогранне явище, а тому будь-яке його визначення або не охоплює всіх характеристик останнього, або спрощує складне соціально-правове явище»¹⁰.

Поняття «правова система» виступає категорією, що дає змогу сформуванню цілісного уявлення про правову реальність, незважаючи на всю багатоманітність правових явищ на національному, субнаціональному і наднаціональному рівнях. Характерними ознаками «правової системи» є наступне:

1. Правова система є соціальним феноменом, який виникає на певному етапі розвитку людства. Вона залежить від особливостей розвитку відповідного суспільства, але водночас є певною мірою автономною від кожного окремого індивіда.

2. Правова система складається з неоднорідних елементів, частина з яких є статичними, інші – динамічними. Центральним елементом будь-якої правової системи є право.

3. Зв'язки між елементами правової системи мають не випадковий, закономірний характер.

4. Правова система характеризується цілісністю.

5. Є відкритою системою, тобто перебуває у постійному взаємному обміні з навколишнім середовищем.

⁸ Корж І.Ф. Правова безпека як критерій стану правового життя. Там же. С. 18.

⁹ Загальна теорія права: підручник / Петришин О. В. та ін. Харків : Право, 2020. 568 с. (С. 515).

¹⁰ Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. / редкол. О. В. Петришин (голова) та ін. ; Нац. акад. прав. Наук України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАНУ ; Нац. юрид. Ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2016. Т. 3 : Загальна теорія права. 952 с. (С. 497).

6. Основним чинником, який визначає особливість цієї системи й забезпечує її цілісність і динамічність, є комунікація між її суб'єктами.

7. Наявність інституціональних виявів, завдяки чому забезпечується стабільність відносин у часі і просторі.

8. Є символічною системою, оскільки людина сприймає і осмислює реальність, у тому числі за допомогою символів, що створені іншими людьми.

9. Існує в певному просторі.

10. Не є уніфікованою, тобто не має єдиного центру влади.

11. Перебуває в залежності від світосприйняття конкретного суспільства, його правової культури, правової традиції тощо.

До структури «правової системи», окрім права, належать правові явища – джерела права, правові установи, юридична практика, право реалізація та правозастосування, права, свободи і обов'язки громадян, правовідносини, правосвідомість, правова культура, законність та правопорядок тощо¹¹.

Таким чином, правове життя містить в собі такий потенціал, який може бути використаний для вдосконалення правового регулювання, стимулюватиме прийняття таких правових актів, які найбільшою мірою враховують тенденції, можливості, потреби суспільства, держави та особи і тим самим забезпечувати правову безпеку держави. Правове життя є сукупністю всіх форм юридичного буття суспільства, котре знаходить своє відображення переважно в правових актах і правовідносинах (інших формах прояву права), характеризує специфіку і рівень правового розвитку суспільства, відношення суб'єктів до права і ступінь задоволення їхніх інтересів.

Необхідно зазначити, що правове життя суспільства залежить від фінансово-економічного, матеріально-організаційного, партійно-політичного, морально-релігійного, національно-історичного, культурно-ідеологічного, соціально-класового, техніко-інформаційного, наукового, природно-географічного тощо факторів. Окрім того – від рівня знання суспільством законів і підзаконних нормативно-правових актів, від рівня правосвідомості його членів, від соціально-правової активності конкретних осіб тощо. Тому стан правового життя, як невід'ємної складової правової безпеки, потребує все більш глибокого та активного дослідження, вивчення шляхів його нормалізації для підвищення якісного його стану, що, у свою чергу, має забезпечити створення належних передумов для євроатлантичної інтеграції України.

¹¹ Корж І. Ф. Правова безпека як критерій стану правового життя. Там же. С. 20.

2. Правотворчість та правозастосування як основні ознаки правової безпеки

Практичне вираження «правової безпеки», окрім як через стан правового життя в країні, здійснюється також через стан правотворчості та правозастосування. Держава здійснює правотворчу діяльність через прийняття правових законів, тобто закони, в яких закладена так звана «загальна воля» суспільства, нації, народу. Саме через вираз «загальної волі» можна говорити про правові закони, що приймаються в державі, тобто, в інтересах більшості суспільства, і для більшості суспільства, а не в інтересах вузьких корпоративних груп.

Дане питання глибоко розкрито у авторській публікації¹², матеріали якої використані при розкритті даного підрозділу.

В нинішніх умовах набуває важливості чітке законодавче врегулювання позитивних зобов'язань держави у забезпеченні соціально-економічних прав, персоніфікації таких зобов'язань стосовно компетенції певних державних органів та їх посадових осіб, передбачення відповідних заходів юридичної відповідальності за їх невиконання тощо. Ці права можуть стати реально дієвими лише за умови поширення на них інституту судового захисту та неухильного виконання судових рішень.

Однак, гарантування соціально-економічних прав, не слід зводити лише до соціального захисту – соціального забезпечення, допомоги, виплат, компенсацій тощо. Саме право на самореалізацію в економічній сфері – один із основних шляхів підвищення матеріального добробуту населення, нині є одним із найактуальнішим в Україні.

Саме право, через застосування її складової – правової норми, є тим механізмом, який має забезпечувати ефективне функціонування у державі демократії та народовладдя – зокрема, та функціонування і подальший розвиток соціальної системи – в цілому. Норми права є тими механізмами-регуляторами суспільних відносин, що виникають і функціонують у процесі реалізації основоположних (конституційних) прав і свобод особи, так само як і фактично в усіх сферах життєдіяльності.

Цілком зрозуміло, що сучасне розвинуте суспільство має мати належні умови для забезпечення свободи думки і слова, для вільного вираження поглядів і переконань, участі в управлінні державними справами. Без зазначеного державна влада не спроможна створити можливості функціонування демократії в країні. Лише у поєднанні з безпосередньою та представницькою демократією зазначені умови сприяють успішній модернізації сучасного життя, європейської

¹² Корж І. Ф. Правова безпека як критерій стану правового життя. Там же. С. 153–188.

інтеграції та сталого розвитку. Тому цілком логічним постає питання: чи національне право забезпечує належним чином створення таких умов для українського суспільства і, тим самим, чи правова безпека для українського суспільства знаходиться на належному рівні?

Аналіз національного права в Україні дає підстави стверджувати, що його положення у процесі реформування національної системи законодавства, як умови підвищення функціональності правової системи, а також запровадження інтеграційних процесів європейської направленості, в цілому направлені на утвердження в Україні демократичних принципів народовладдя. Тому можна стверджувати, що Україна відноситься до тої більшості країн світу, країн соціально-демократичної орієнтації, які прагнуть стати правовими.

Однак, враховуючи нинішнє глибоке соціальне розшарування суспільства, високий рівень корупції в державі, велика кількість скарг українських громадян на незаконні дії державної влади в Європейському суді з прав людини тощо, можна констатувати, що питання дотримання права в українському суспільстві та в державі знаходиться ще в неналежному стані, а це вказує на проблеми зі станом правової безпеки в державі.

Оскільки найвищою соціальною цінністю правової держави є людина, яка є безпосередньо складовою суспільства в цілому, то для повної і всебічної охорони і захисту прав людини необхідні акти, які чітко закріплюють взаємовідносини держави й особи, сприяють зміцненню законності та правопорядку у суспільстві. Серед системи актів законодавства провідну роль відіграє закон, як найвищий за юридичною силою нормативно-правовий акт єдиного органу законодавчої влади в Україні. Закон регулює найбільш значущі, ключові суспільні відносини, встановлює їх відповідні засади (ст. 92 Конституції України)¹³ і має вищу юридичну силу.

Зазначене має важливе значення для забезпечення правової безпеки суспільства, а невідповідність зазначеному свідчить про існуючі загрози і небезпеки належному функціонуванню права в державі. На жаль, в Україні існують вагомі підстави для ствердження того, що рівень законності, правозастосування, правосвідомості українського суспільства, включаючи посадових і службових осіб публічної влади, не відповідають зазначеному у ст. 1 Конституції щодо правового, соціального та демократичного статусу держави, підтвердженням чого, своєрідним лакмусовим папірцем, є високий рівень корупції, глибоке соціальне розшарування населення в державі, рекордна кількість скарг

¹³ Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. №2 254к/96-ВР / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

українських громадян до Європейського суду щодо порушень їхніх прав з боку державної влади.

З огляду на зазначені факти, можна зробити висновок, що незважаючи на високий рівень формалізації правового життя в Україні, українському суспільству притаманні існування як відкритих, так і латентних загроз і небезпек «правовій безпеці». Зазначене пояснюється наступним.

По-перше, на думку багатьох дослідників, в останні роки в Україні склалася певна негативна ситуація у сфері законотворчої діяльності. Зазначимо, що у багатьох країнах розробка законів розглядається як особлива сфера професійної діяльності, що вимагає спеціальних знань і особливих професійних якостей. Цілком зрозуміло, що ті, хто готує закони, повинні мати юридичну освіту і певний досвід роботи за фахом, оскільки якість закону в значній мірі залежить від професійної компетентності його розробників.

Для розробки законопроекту потрібно мати певні особистісні якості. Ясність думки, аналітичний розум, володіння мовою, здатність висловлювати свої думки на папері, вміння аргументувати і відстоювати свою позицію, творчу уяву і здоровий глузд, прагматизм і об'єктивність – основні вимоги, що пред'являються до юристів, які розробляють закони. Суттєве значення мають також уміння працювати в команді і чути аргументи опонентів, здатність адаптуватися до умов, що змінюються і пропонувати альтернативні рішення, а також такі якості, як терпимість, психологічна стійкість, а часом навіть і фізична витривалість.

Необхідно пам'ятати, що законотворчість – це своєрідна технологія. Вміння писати закони залежить не стільки від здатності і таланту його розробників, скільки від того, наскільки відповідні особи оволоділи професійними навичками, методиками та практичними прийомами розробки нормативного змісту і юридико-технічного оформлення тексту закону. В першу чергу мова йде про способи словесного вираження правових приписів, зовнішнього оформлення і внутрішнього побудови нормативних актів.

Таким чином, законотворчість, як і будь-який інший вид професійної діяльності, передбачає засвоєння загальних правил, спеціальних прийомів і методик, пов'язаних з розробкою нормативного змісту і оформленням законопроекту, які напрацьовуються і удосконалюються в процесі правотворчості. Разом з тим ступінь досконалості закону, його якість в кінцевому рахунку визначається професійним чуттям і творчим потенціалом його розробників.

Європейські фахівці у сфері розробки законів акцентують увагу на тому, щоб формулювання правових приписів законопроекту забезпе-

чували дотримання принципу правової визначеності, який передбачає стабільність правового регулювання та існуючих правовідносин. Відповідно до цього принципу закон трактується Європейським Судом з прав людини як якісний, якщо він доступний для зацікавлених осіб, точно і конкретно сформульований і не суперечить принципу верховенства права. Одним з принципових вимог до розробки якісного закону є повага авторами законопроекту легітимних інтересів тих, на кого цей закон буде поширюватися в разі прийняття. Європейська Комісія «За демократію через право» (Венеціанська Комісія) на 86-му пленарному засіданні 25–26 березня 2011 року у Доповіді «Верховенство права» вказала, що основними критеріями розуміння верховенства права є, зокрема: доступність закону (в тому значенні, що закон має бути зрозумілим, чітким та передбачуваним)¹⁴.

Багато проблем, що впливають з якості законів, породжують питання, пов'язані з їх ефективністю і можливістю їх застосування. На жаль, як показує українська практика, розробники закону не завжди в належній мірі прораховують політичні, правові, економічні та соціальні наслідки прийняття відповідного акту. Тому завдання будь-якого розробника закону – оптимально «вписати» його в існуючу правову систему, мінімізувати двозначність і неоднозначність формулювань, усунути внутрішні протиріччя і прогалини, які можуть породити проблеми і складності в процесі його застосування.

Таким чином, можна зробити короткий висновок: одною з основних вимог, що висувається до законотворчої техніки і мови, – його ясність. Закон має бути доступним для населення, що досягається простотою словарного запасу, яким користується законодавець. Вживання спеціально-юридичних термінів і понять дозволяє сформулювати закон точно і коротко. Закон має висловлювати думку, ідею, прагнення законотворця максимально точно, виключаючи подвійне тлумачення і спотворення. Тобто, зрозумілість, точність, кратність мови закону створюють сприятливі умови для однакового його розуміння і тлумачення, однакового його дотримання, виконання і застосування що, в цілому, сприятиме режиму правопорядку в державі.

З огляду на зазначене вище, можна констатувати, що нині в Україні створено правове підґрунтя для належної діяльності відповідних державних інституцій, що дозволяє їм приймати якісні нормативно-правові акти (закони). Однак, як зазначалося вище, в Україні склалася така правова реальність у правотворчій та правозастосовній діяльності,

¹⁴ Верховенство права: Доповідь Європейської комісії (Венеціанська комісія) «За демократію через право» від 25–26. 03. 2011. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev-ukr) (дата звернення : 04.08.2024).

яка не відповідає зазначеним теоретико-правовим напрацюванням, і що, у свою чергу, дає підстави стверджувати про наявність в Україні існування загроз і небезпек національному праву. Одним із недоліків в законотворчості є поспішність, з якою готуються і приймаються закони. Крім того, тенденція щодо переважання вузько-корпоративних інтересів над загальносуспільними, які відображуються у змісті законопроектів, набула чітких рис в сучасних законопроектах і прийнятих законах. До напрацювання таких законопроектів практично не залучається наукове середовище і громадянське суспільство, або ж ігнорується суспільна думка, що викликає загострення відносин між владою і суспільством.

Проблемні питання правового регулювання суспільних відносин, ефективність його функціонування є предметом інтересу вчених різних напрямів правової науки. Дослідженню сутності застосування норм права як на загальнотеоретичному рівні, так і в межах галузевих юридичних наук, присвячено низку монографій, дисертацій, навчальних посібників і наукових статей, в яких його природа розглядалась у різних аспектах. Однак, незважаючи на значну кількість навчально-наукової літератури з цього приводу, доводиться констатувати, що й на теперішній час залишається певні кількість дискусійних, недостатньо розроблених питань і аспектів правозастосування, що пояснюється його складністю та багатогранністю, а також постійним оновленням вітчизняного законодавства, розширенням кола суб'єктів застосування норм права, збільшенням кількості форм правозастосовної діяльності.

Реалізація юридичних норм є не тільки основним завершальним етапом правового регулювання суспільних відносин, але й саме на цій стадії відбувається перевтілення правил поведінки в життя, тобто норми права починають практично діяти на стадії реалізації, без якої їх існування позбавлене сенсу.

Якщо проаналізувати ситуацію з правозастосуванням в Україні, то можна прийти до висновку, що вона є строкатою і мозаїчною. Поряд з позитивними та успішними діями органів влади за останні декілька років у зазначеній сфері, можна констатувати про збільшення порушень у цій сфері. Не знаходячи належної правової підтримки в судових органах щодо справедливого поновлення порушених прав з боку виконавчої влади, громадяни України вимушені звертатися за допомогою та справедливим вирішенням питань до міжнародних інституцій. Нині Україна займає четверте місце за кількістю звернень до Європейського Суду з прав людини, тобто фактично кожна десята скарга в суд надходить від громадян України.

В Україні також досить гостро постає проблема реалізації конституційного принципу рівності особи. Потенціал Основного Закону в даному напрямку належним чином не реалізовується, про що свідчать

непоодинокі факти безнаказаного вчинення правопорушень з боку осіб (їхніх близьких), які займають високе соціальне положення в суспільстві, і навпаки, коли пересічних громадян притягують до юридичної відповідальності за незначні проступки. Зазначене можливе внаслідок: низького рівня життя населення, корупції на всіх владних щаблях, бюрократизму, відсутності дієздатного громадянського суспільства, порушення конституційної законності, низького рівня правової культури як посадовців, так і громадян та ін. Формально проголошений конституційний принцип рівності особи вимагає свого забезпечення, тобто прийняття заходів, здатних зробити можливість його втілення в життя реальним.

Рівність громадян перед законом та законність конкретизуються таким принципом права, як невідворотність відповідальності за вчинення правопорушення. Ідея невідворотності відповідальності за порушення закону як ефективного засобу попередження правопорушень не виникає жодного сумніву. Принцип невідворотності юридичної відповідальності в тій чи іншій мірі знаходить своє відображення в галузевому законодавстві.

Однак на практиці згаданий принцип спрацьовує не завжди. Українське суспільство знайоме з непоодинокими фактами, коли особи, які явно вчинили те, чи інше правопорушення, не притягуються до юридичної відповідальності. Особливого значення набуває проблема конституційної відповідальності вищих посадових осіб. В системі конституційного законодавства відсутня певна інтеграційна одиниця, яка б упорядкувала і приводила до єдиного знаменника всі складові конституційної відповідальності. На думку А. Селіванова¹⁵, для заповнення цієї прогалини, з позиції правової доктрини, необхідно розробити закон «Про конституційну відповідальність вищих посадових осіб у державі», в якому були б чітко окреслені юридичні підстави для застосування конституційної відповідальності і обов'язково – процедурні питання відсторонення від посади вищих посадових осіб.

Необхідно констатувати, що незважаючи на те, що Україна ратифікувала більшість найважливіших міжнародних актів у сфері прав людини, їхня дія на території нашої держави знаходиться ще на неналежному рівні. При цьому доцільно зазначити, що від стану дієвості та ефективності регулювання суспільних відносин правом залежить дієвість і безпека функціонування та подальший розвиток будь-якої соціальної системи. А зазначені критерії можуть бути належними за умови перебування самої системи права в стані, за якого

¹⁵ Максимюк О. Д. Проблеми нормативного закріплення принципу невідворотності юридичної відповідальності. *Осінні юридичні читання* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених та здобувачів [«Осінні юридичні читання»], (м. Харків, 12–13 листопада 2008 р.). Харків : ХНЮА, 2008. С. 56–59.

право успішно здійснює свою місію, тобто перебуває у належному, безпечному стані. Таким чином появляється така самостійна правова категорія – як «правова безпека».

Судове правозастосування є одним з найважливіших різновидів форм реалізації права, якому (крім індивідуальних особливостей) властиві загальні ознаки державного правозастосування. Судове правозастосування є останньою стадією механізму правового регулювання, коли до участі осіб у суспільних відносинах залучається спеціальний уповноважений суб'єкт права – суд. Розглядаючи судове правозастосування як тривалий, комплексний і системний процес, зауважимо, що воно має певну мету, яка є чітко визначеною цінністю. До таких цінностей належить визнання людини, її життя, здоров'я, честі й гідності, недоторканності й безпеки найвищою соціальною цінністю. Судове правозастосування відіграє провідну роль у захисті порушених цінностей.

Що стосується принципу додержання в Україні прав людини, передусім гарантованість права на ефективний засіб правового захисту, на справедливий суд, бути вислуханим та мати презумпцію невинуватості, то в сьогоденнішніх мас-медіа можна знайти значну кількість фактів, що свідчать про відповідні недоопрацювання державної влади у вирішенні зазначених проблем. Незважаючи на започаткований процес реформування правоохоронної та судової систем в Україні, стверджувати про належні зрушення у вирішенні існуючих проблем захисту та поновлення порушених прав людини, тобто здійснення належно правозастосування судами, ще не можна.

Значимо, що довіра громадськості країни до судів і суддів є дуже важливим фактором. І хоча питання потребує виваженого підходу, сучасні реалії вимагають від суддів більш активної, лідерської позиції в забезпеченні та підтриманні належного рівня довіри громадськості до судової системи. Така лідерська позиція передбачає більше, ніж традиційний спосіб висловлення шляхом оголошення судових рішень. Судді мають бути учасниками прямого діалогу з представниками громадськості, іншими органами державної влади стосовно забезпечення громадської підтримки та довіри до судів.

Нинішня ситуація в Україні щодо правозастосовної діяльності судів наповнена критикою суддів з боку суспільства через відсутність незалежності, неупередженості, прозорості та підзвітності, а шпальта газет і журналів заповнені кричущими фактами порушень прав людини в Україні.

Небезпечними для правової безпеки держави є існуючі проблеми у судовій сфері, насамперед такі, як: ухвала судом несправедливих рішень; залежність суддів від впливу політиків і підприємців; відсут-

ність гарантій виконання судових рішень; виконання політичних замовлень через ухвалення нормативних рішень; залежність вирішення судової справи від «товщини гаманця» суб'єктів судового спору; участь суддів у таких злочинних схемах, як рейдерство тощо.

Із зазначеного можна зробити висновок, що в Україні і система застосування права, і правоохоронна система держави ще не забезпечують належно права і свободи людини і громадянина, не усувають загрози, які спрямовані на їх обмеження, не забезпечують, тим самим, правовими механізмами безпеку особи, громадянина. А це свідчить про існування необхідності всебічної охорони самого права, яке має виступати гарантом забезпечення безпеки особи, або іншими словами, існують загрози деформації права, правовій безпеці держави. Це випливає з того, що правова безпека є невід'ємним елементом правової держави та режиму верховенства права, мета, зміст та характер якої зумовлені можливостями права, правової системи забезпечити стан захищеності¹⁶.

3. Правова безпека – необхідний механізм євроатлантичної інтеграції

Євроатлантична інтеграція України є свідомим вибором Українського народу, що підтверджується як Революцією Гідності, так і нормативно-правовим закріпленням зазначеного в Конституції України.

Вступ України до НАТО передбачає імплементацію критеріїв, що безпосередньо торкаються внутрішньо-політичної сфери – одним з головних завдань, які висуваються офіційному Києву, як претенденту на членство в Альянсі, є побудова в країні ефективної системи запобігання та протидії корупції. Корупція є однією з основних загроз національній безпеці, оскільки підриває фінансову систему, довіру населення до держави, а також спроможність державних службовців захищати національні інтереси через використання посади для власного збагачення. Тут головна мета полягає у стабільному зниженні рівня корупції, що в кінцевому підсумку повинно призвести до економічного зростання, а значить – до покращення життя пересічних українців. Американський президент Джо Байден підкреслив, що саме подолання корупції є ледве не головною умовою, яку висувають союзники до Києва.

Таким чином, боротьба з корупцією є одним з головних «домашніх завдань» для України в контексті відповідності тим вимогам, які висуваються до кандидата на членство в Альянсі. Так, події, пов'язані із

¹⁶ Добродумов П. О. Правова безпека як складова національної безпеки. *Національна безпека України : стан, кризові явища та шляхи їх подолання*. Київ : Національна академія управління. Центр перспективних соціальних досліджень, 2005. С. 176–181.

функціонуванням Міністерства оборони України, пов'язані із корупційними скандалами, із зафіксованими фактами крадіжки державних коштів при здійсненні владою забезпечення військових формувань необхідним для ведення війни проти агресора – підтверджують гостроту, необхідність і невідкладність згаданої боротьби у військовій сфері.

Водночас, не до кінця виконаним залишається питання реформи сектору безпеки країни, насамперед в частині реформування Служби безпеки України як основного суб'єкта цього сектору, прийняття нового закону про СБУ, яким мають регулюватися завдання, функції та повноваження цієї Служби. Тому, метою реформи сектора безпеки (РСБ) залишається посилення якості управління сектором безпеки (УСБ) за допомогою ефективного і дієвого забезпечення безпеки в умовах демократичного нагляду і контролю. РСБ пропонує платформу для розгляду того, які суб'єкти і фактори мають відношення до безпеки в даному середовищі, а також методологію для оптимізації використання доступних ресурсів безпеки¹⁷.

Щодо політичного аспекту РСБ, насамперед в частині контролю за спеціальними (розвідувальними) службами, то до цього часу не реалізовано положення статті 6 Закону¹⁸ щодо створення комітету Верховної Ради України з метою гарантування неухильного і безумовного дотримання державними органами спеціального призначення з правоохоронними функціями, правоохоронними органами спеціального призначення та розвідувальними органами вимог Конституції України щодо забезпечення національної безпеки і до повноважень якого належить забезпечення контрольних функцій Верховної Ради України за діяльністю цих органів.

Крім того, потребують належного реформування такі аспекти СБУ, як фінансовий (планування та бюджетування, управління фінансами, прозорість тощо) та людські ресурси (кадровий менеджмент, гендерні питання, положення про заробітну плату, заохочення і винагороди, кодекси поведінки, конфлікти інтересів тощо) Зазначене пояснюється

¹⁷ Цілісність сектору безпеки. URL: <https://securitysectorintegrity.com/uk/%D1%83%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D1%81%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BC-%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B8/%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0-%D1%81%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B8/> (дата звернення: 03.08.2024).

¹⁸ Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 30.07.2024).

необхідністю забезпечити неможливим подібні політичні призначення, як-то призначення на Голову СБУ та його заступників людей не компетентних, не професійних і безпорадних, а це, як показала практика, вилилось у проникнення в її ряди зрадників України і агентів Росії, що призвело до фактичного паралічу Служби в її боротьбі з ворогом.

Таким чином, щодо вступу до НАТО, то Сполучені Штати Америки та Німеччина просять президента Володимира Зеленського не закликати встановлювати чіткі терміни ухвалення України в НАТО на саміті Альянсу. Про це повідомляє The Telegraph. Це пов'язано з побоюваннями деяких членів НАТО, що запрошення України в альянс може призвести до того, що вони будуть втягнуті у війну проти Росії. The Telegraph стверджує, що Німеччина й США «дуже скептично ставляться до подальшого просування України по шляху до повноправного членства в НАТО цього року», тож ці країни наполегливо застерегли Україну від встановлення твердих термінів вступу до НАТО¹⁹.

Щодо європейської інтеграції України, то під нею можна розуміти насамперед процес впровадження європейських правових норм в українське законодавство. Таке впровадження має забезпечити: стабільну економіку, правову державу, чисте довкілля, якість харчових продуктів, соціальну захищеність громадян, високий рівень життя та відсутність корупції. Таким чином, європейська інтеграція України – це процес зближення України з Європейським Союзом як на рівні законів, так і на рівні правил та звичаїв, що існують у суспільстві.

Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за своїм обсягом і охопленням є найбільшим міжнародним договором, який ЄС укладав із третьою країною. Угода набула чинності 1 вересня 2017 року. Документ став основою для співпраці між ЄС та Україною, а також трансформації нашої держави²⁰.

Одним із головних, на нашу думку, критеріїв, що визначає готовність країни до вступу в такі авторитетні і бажані для України світові інституції, є належний стан «правової безпеки», сутність якої зводиться до правового захисту (правового забезпечення) життєво важливих інтересів об'єктів правової безпеки (фізичних і юридичних осіб),

¹⁹ Деякі країни застерегли Зеленського не підіймати тему членства України в НАТО цьогооріч – ЗМІ. URL: <https://glavcom.ua/world/world-politics/dejaki-krajini-zasterehli-zelenskoho-ne-pidijmati-temu-chlenstva-ukrajini-v-nato-tsohorich-zmi-1002752.html> (дата звернення: 06.06.2024).

²⁰ Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18#Text> (дата звернення: 03.08.2024).

від всіляких негативних впливів, їх недопущення, парирування, інакше кажучи, мінімізації правових чинників ризиків, викликів, небезпек і загроз.

При цьому доцільно зазначити, що суб'єктами гарантування правової безпеки згаданих об'єктів в Україні є органи публічної влади. Так, законодавча влада визначає сам предмет захисту правової безпеки, а Президент України та органи виконавчої влади, які виконують нормозастосовну та нормотворчу функції, здійснюють охоронну діяльність згаданого предмету, не допускають порушення норм права, тобто безпосередньо гарантують правову безпеку. Суди, якими є Конституційний Суд та суди загальної юрисдикції, поновлюють порушені права об'єктів правової безпеки.

Як показує сучасна практика державного управління, що підтверджується висловлюваннями на шпальтах газети «The Times», опублікованому 7 червня, керівник Офісу Президента України А. Єрмак звинувачується у «накопиченні особистої влади та узурпації демократичних процесів» в Україні. У квітні Андрій Єрмак потрапив до списку 100 найвпливовіших людей світу за версією журналу «The Times» у категорії Лідери. Він став єдиним українцем, який туди увійшов. В.Зеленського не включили до списку²¹. Зазначене свідчить, що в Україні державна влада латентно, незаконно перебирається до рук особи, яку суспільство не обирало і не надавало відповідні повноваження. Протягом 2021–2022 років на державних посадах високого рівня почали масово опинятися люди так чи інакше пов'язані із главою Офісу Президента України А. Єрмаком.

Як не дивно, зазначене – прямий виклик правовій безпеці України з боку органу державної влади. Зазначене свідчить про спробу узурпації державної влади з боку керівника ОП Президента України, а це потребує відповідної реакції з боку громадянського суспільства, оскільки Президент України, як гарант Конституції України, не приймає заходів для недопущення зазначеного.

Європейська Рада у своєму рішенні зазначила, що вона вирішить про наступні кроки щодо заявки України про вступ до ЄС після повного виконання відповідних семи вимог. Не вникаючи у зміст згаданих вимог, лише зазначимо, що станом на сьогодні залишилися виконати або завершити їх виконання лише декілька з них, що і гальмує вступ України до ЄС.

²¹ «Накопичення влади». Українські високопосадовці стурбовані залежністю Зеленського від Єрмака – The Times. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/visokoposadovci-zanepokoyeni-zalezhnisty-zelenskogo-vid-yermaka-the-times-50425611.html> (дата звернення: 03.08.2024).

Так, одною з таких не до кінця вирішених вимог залишається вимога щодо необхідності посилити боротьбу з корупцією, зокрема на високому рівні, шляхом активних та ефективних розслідувань, а також забезпечити належну динаміку судових справ та винесених вироків. Як показують події корупційного характеру в Україні, публічна влада ще не проявляє належних зусиль у тому, щоб покінчити з цим ганебним явищем.

Одною з вимог, яку потрібно було Україні реалізувати – це боротьба з відмиванням коштів та здійснення правоохоронної реформи, що передбачають забезпечення відповідності законодавства про боротьбу з відмиванням грошей стандартам Міжнародної групи з протидії відмиванню брудних грошей (FATF); ухвалення комплексного стратегічного плану реформування всього правоохоронного сектору як частини середовища безпеки України. Однак, на цьому напрямку Україні ще потрібно добре попрацювати.

Своєрідним викликом для «правової безпеки» України є негативні політико-правові впливи державної влади на діяльність МЕДІА-суб'єктів, оскільки порушують європейські правові принципи, які впроваджені в національне законодавство, а також правові норми законодавства та Конституції України (ст.15) щодо заборони цензури. Цими діями публічна влада не лише дискредитує країну та українське суспільство, а й себе, вона підриває ті демократичні підвалини завойовані Українським народом у процесі багаторічної визвольної боротьби. Крім того, це – пряма загроза національній безпеці в інформаційній сфері, оскільки ігноруються як норми прямої дії Конституції України, так і національного законодавства в цілому.

Зазначені дії аналізуються нашими союзниками і європейськими партнерами, що може викликати у них відповідне негативне сприйняття і відповідним чином вплинути на їхню підтримку прагнення України до вступу в євроатлантичні інституції. Мова йде про ті не доопрацювання публічної влади України, що викликають недотримання прав людини у повсякденному житті громадян. Так спецпредставниця США з питань економічного відновлення України Пенні Пріцкер представила план із п'яти умов, які мають забезпечити успішне економічне відновлення України²². На думку П. Пріцкер, передусім Україні потрібно терміново розвинути урядове планування єдиного проекту відновлення країни. На її переконання, відсутність координації між різними відомствами гальмує процес відновлення. Для реалізації цього пункту мають бути

²² УКРІНФОРМ. Пріцкер назвала п'ять умов для відбудови України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3891875-pricker-nazvala-pat-umov-dla-vidbudovi-ukraini.html> (дата звернення: 05.08.2024)

залучені технічні експерти, інженери, планувальники, менеджери програм, які можуть працювати разом із державними службовцями.

По-друге, український уряд може використовувати диджиталізацію, щоб підвищити прозорість і забезпечити обізнаність зацікавлених сторін у наданні технічної підтримки міжнародним співтовариством.

Третьою умовою, на думку Пріцкер, є продовження антикорупційних реформ в Україні, що важливо для масштабних інвестицій і процвітання економіки.

Спецпредставниця США переконана, що світ має виділити більше капіталу для інвестування в Україну. За її словами, страхування має вирішальне значення для залучення великих інвесторів.

Важливою передумовою успішного відновлення країни П. Пріцкер вважає повернення українців з-за кордону. Нині Україна не має робочої сили, необхідної для реконструкції.

Одною із найважливіших і ще не до кінця вирішених проблем в Україні, яка залишається перебувати за лаштунками згаданих вище європейських вимог, є належне забезпечення прав людини. Такими, наприклад, є несправедливий та непрозорий розподіл бюджетних коштів на заробітну платню різним категоріям громадян; недиференційоване регулювання пенсійного забезпечення, особливо щодо військових пенсіонерів; несправедливі судові рішення при захисті прав людини у судах тощо.

Зазначені недоліки викликані: низьким рівнем правової культури і правової свідомості переважної більшості членів нашого суспільства; незадовільним рівнем зовнішнього виховного впливу на кожну людину з боку суспільства та самовиховання за наявності в багатьох людей реального відчуття власної честі та гідності; низьким рівнем дотримання правопорядку (законності) у житті суспільства і держави та беззастережної відповідальності кожної без винятку особи перед собою і оточенням за процес і результати своєї діяльності; нерівноправністю гілок та органів державної влади та недосконалістю функціонування місцевого самоврядування територіальних громад у реальному житті; низьким рівнем професіоналізму у сфері політичного та державного менеджменту і його винятковою залежністю від особистих й групових (кланових) інтересів; відсутністю чіткої структурованості громадянського суспільства і громадського контролю за діяльністю всіх органів державної влади; високим рівнем корупції на всіх рівнях і щаблях державного і суспільного життя та відсутністю політичної волі у його зменшенні; відсутністю прямої обопільної залежності між людиною і громадянином та державою і суспільством. Аналіз зазначених

проблем засвідчує, що кожна з них має свої суб'єктивні та об'єктивні причини походження та існування²³.

ВИСНОВКИ

Мета діяльності Північноатлантичного договору та Європейського Союзу – забезпечення свободи та безпеки країн, стабільна економіка, функціонування правової держави, наявність чистого довкілля та якості харчових продуктів, соціальна захищеність громадян, високий рівень життя та відсутність корупції. Зазначене є мотиваційним показником прагнення України до євроатлантичної інтеграції, оскільки в країнах-членах НАТО і ЄС забезпечується дотримання згаданих критеріїв, що, у свою чергу, і спонукає українське суспільство бути повноправним членом такого «вільного, різнобічно розвинутого світу».

Однак, як показує практика, забезпечення згаданого прагнення українського суспільства, його успіх в значній мірі залежить від наявності у публічної влади країни належних розуміння та спроможності забезпечити реалізацію згаданого прагнення через здійснення у країні відповідних реформ. На сьогоднішній день, незважаючи на збройну агресію Російської Федерації проти України, в Україні не завершено, а також не запроваджено ряд реформ, такі як судова, правоохоронна, безпекова тощо, що має наслідком наявні: несправедливий та непрозорий розподіл бюджетних коштів на заробітну платню різним категоріям громадян; недиференційоване регулювання пенсійного забезпечення, особливо щодо військових пенсіонерів; несправедливі судові рішення при захисті прав людини у судах, що підштовхує громадян до необхідності звернення до Європейського суду з прав людини; резонансні скандали, пов'язані з фактами корупції в органах публічної влади навіть в умовах ведення війни тощо.

Незважаючи на багаточисленні критичні зауваження та належні вимоги наших європейських партнерів щодо необхідності виправлення даної ситуації, публічна влада України не поспішає виправляти зазначене, при цьому висловлюючи удаване нерозуміння щодо висловленої нашими партнерами неготовності країни до інтеграції в згадані інституції, стверджуючи при цьому про удавану готовність країни до інтеграції. Зазначене свідчить, що в Україні склалася політико-правова ситуація, яка вимагає кардинальних кадрових змін, насамперед в органах публічної влади, за якої можна буде кардинально змінити згадану ситуацію і реально забезпечити реалізацію євроатлантичного прагнення Українського народу.

²³ Сущенко В. М. Проблеми реалізації та захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. Том 129. 2012. № 2. С. 29–30.

АНОТАЦІЯ

Згідно із підходом Густава Радбруха, до визначення терміна «правова безпека», то він полягає у домінуванні у суспільному житті позитивного права, тобто справедливості, як соціальної, культурної цінності, яке знаходить своє відображення у «правовому», справедливому законі, який є корисним для суспільства загалом.

Сутність правової безпеки зводиться, поряд з дотримання системи запроваджених правових норм, до правового захисту (правового забезпечення) життєво важливих інтересів об'єктів правової безпеки, від згаданих негативних впливів, їх недопущення, парирування, або іншими словами мінімізації правових факторів ризиків, викликів, небезпек і загроз. Феномен «правова безпека» тісно пов'язаний з таким терміном, як «правове життя», зміст якого наповнює «правову безпеку» різноманітними правовими відтінками і являє собою форму соціального життя, яка виражається переважно в правових актах та правовідносинах, що характеризує специфіку і рівень правового розвитку цього суспільства, відношення суб'єктів до права та ступінь о правову дійсність, що називається всім наявним юридичним буттям. Тому правове життя суспільства залежить від фінансово-економічного, матеріально-організаційного, партійно-політичного, морально-релігійного, національно-історичного, культурно-ідеологічного, соціально-класового, техніко-інформаційного, наукового, природно-географічного тощо факторів.

Практичне вираження «правової безпеки», окрім як через стан правового життя в країні, здійснюється також через стан правотворчості та правозастосування. Держава здійснює правотворчу діяльність через прийняття правових законів, тобто закони, в яких закладена так звана «загальна воля» суспільства, нації, народу. Водночас необхідно зазначити, що незважаючи на високий рівень формалізації правового життя в Україні, українському суспільству притаманні існування як відкритих, так і латентних загроз і небезпек його «правовій безпеці», які полягають: у якості законів, породжують питання, пов'язані з їх ефективністю і можливістю їх застосування; у спроможності реалізації конституційного принципу рівності особи; недореформування правоохоронної та судової систем в Україні, тим самим не забезпечуються належно права і свободи людини і громадянина, не усувають загрози, які спрямовані на їх обмеження, не забезпечують, тим самим, правовими механізмами безпеку особи, громадянина.

Зазначені та інші існуючі виклики і загрози «правовій безпеці» України вказують на відсутність відповідної «політично волі» державної влади для належної підготовки країни до євроатлантичної інтеграції. Але зазначене в більшій мірі стосується питання вступу

України до ЄС, оскільки Збройні Сили України, як показала практика, до атлантичної інтеграції практично готові.

Література

1. Корж І. Ф. Правова безпека як критерій стану правового життя : монографія. Київ : Видавництво Політія, 2024. С. 122.
2. Мокін І. С. Правове життя в Україні доби визвольних змагань 1917–1921 рр. URL: <https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc5/11.pdf> (дата звернення: 01.07.2024).
3. Романова А. С. Правове життя як форма буття права. URL: http://www.jes.nuoua.od.ua/archive/2_2020/26.pdf (дата звернення: 01.07.2024).
4. Куціпак О. В. Правове життя та правова активність: співвідношення понять. *Держава і право*. 2010. Вип. 47. С. 734–738.
5. Затонский В. А. Правовая активность как способ правовой жизни объекта правовой политики: позитив и негатив. *Правовая политика и правовая жизнь*. 2005. № 2. С. 30–36.
6. Загальна теорія права: підручник / Петришин О. В. та ін. Харків : Право, 2020. 568 с. С. 515.
7. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. / редкол. О. В. Петришин (голова) та ін. ; Нац. акад. прав. Наук України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАНУ; Нац. юрид. Ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2016. Т. 3: Загальна теорія права. 952 с. С. 497.
8. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 2 254к/96-ВР / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
9. Верховенство права: Доповідь Європейської комісії (Венеціанська комісія) «За демократію через право» від 25–26. 03. 2011. URL : [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev-ukr) (дата звернення : 04.08.2024).
10. Максимюк О. Д. Проблеми нормативного закріплення принципу невідворотності юридичної відповідальності. *Осінні юридичні читання: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених та здобувачів* [«Осінні юридичні читання»], (м. Харків, 12–13 листопада 2008 р.). Харків : ХНЮА, 2008. С. 56–59.
11. Добродумов П. О. Правова безпека як складова національної безпеки. *Національна безпека України : стан, кризові явища та шляхи їх подолання*. Київ : Національна академія управління. Центр перспективних соціальних досліджень, 2005. С. 176-181.
12. Цілісність сектору безпеки. URL: <https://securitysectorintegrity.com/uk/%D1%83%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D1%9>

6%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D1%81%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BC-%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B8/%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0-%D1%81%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B8/ (дата звернення: 03.08.2024).

13. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 30.07.2024).

14. Деякі країни застерegli Зеленського не підіймати тему членства України в НАТО цього річ – ЗМІ. URL: <https://glavcom.ua/world/world-politics/dejaki-krajini-zasterehli-zelenskoho-ne-pidijmati-temu-chlenstva-ukrajini-v-nato-tsohorich-zmi-1002752.html> (дата звернення: 06.06.2024).

15. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18#Text> (дата звернення: 03.08.2024).

16. «Накопичення влади». Українські високопосадовці стурбовані залежністю Зеленського від Єрмака – The Times. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/visokoposadovci-zanepokoeyeni-zalezhnistyu-zelenskogo-vid-yermaka-the-times-50425611.html> (дата звернення: 03.08.2024).

17. УКРІНФОРМ. Пріцкер назвала п'ять умов для відбудови України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3891875-pricker-nazvala-pat-umov-dla-vidbudovi-ukraini.html> (дата звернення: 05.08.2024).

18. Сущенко В. М. Проблеми реалізації та захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. Том 129. 2012. № 2. С. 29–30.

Information about the author:

Korzh Ihor Fedorovych,

Doctor of Legal Sciences, Senior Researcher,

Deputy Head of the Scientific

Center of the Electronic Parliament and Legal Information,

State Scientific Institution «Institute of information, Security and Law of

National Academy of Sciences of Ukraine

3, Pylypa Orlyka str., Kyiv, 01024, Ukraine